

“DEFINIËRING EN METING VAN DRUGGERELATEERDE CRIMINALITEIT”

SAMENVATTING WEBSITE

Coördinator

Prof. Dr. B. De Ruyver (UGent, IRCP)

Promotoren

Prof. Dr. A. Lemaître (ULg)

Prof. Dr. M. Born (ULg)

Onderzoekers

C. Colman (Ugent)

L. Vandam (Ugent)

C. Pirenne (Ulg)

De studie kadert binnen het “Onderzoeksprogramma ter ondersteuning van de Federale Beleidsnota Drugs”, in opdracht van en gefinancierd door de POD Wetenschapsbeleid.

I. Inleiding

Het DRUGCRIM-onderzoek ging van start op 1 oktober 2006 en het geheel werd afgerond op 31 december 2008.

In wat volgt wordt een korte situering van het onderzoek weergegeven, gevolgd door een opsomming van de doelstellingen en de onderzoeksvragen.

A. Beleidsmatige relevantie

Op Europees vlak is het terugdringen van druggerelateerde criminaliteit één van de strategische doelstellingen in het EU Actieplan inzake drugs (2005-2008). In de EU Drugstrategie voor 2005-2012 is het versterken van preventieve acties voor druggerelateerde criminaliteit één van de centrale doelstellingen. Ook op nationaal vlak kan dezelfde trend waargenomen worden. Sinds de federale beleidsnota drugs van 2001 staat druggerelateerde criminaliteit hoog op de nationale politieke agenda. Verder wordt ook in de recente beleidsverklaring (april 2008) van de minister van Justitie Vandeurzen aangegeven dat druggerelateerde criminaliteit moet beschouwd worden als een prioritair fenomeen. Bovendien heeft de regering in het recente Nationaal Veiligheidsplan beslist om voor de periode 2008-2011 druggerelateerde criminaliteit als prioritair te beschouwen.

Belangrijk bij het ontwikkelen van een integraal en geïntegreerd drugbeleid is het ter beschikking hebben van voldoende en kwaliteitsvolle epidemiologische gegevens. Het beschikken over een epidemiologisch instrument dat de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit meet, is dan ook een belangrijke stap in het realiseren van bovenstaande beleidsdoelstellingen.

B. Wetenschappelijke achtergrond: complexe fenomenen

De relatie tussen drugs en criminaliteit is niet eenduidig. Verschillende internationale studies wijzen op het hoge percentage delinquenten met drugservaring, net zoals een hoog percentage druggebruikers ervaring heeft met het plegen van misdrijven (Lo & Stephans, 2000; Best, Man, Gossop, Harris, Sidwell & Strang, 2001; Plourde & Brochu, 2002; Grann & Fazel, 2004). Hoewel een groot aantal studies aangeeft dat er een relatie bestaat tussen drugs en criminaliteit, impliceert dit geen absolute, noch causale relatie (Barre, 1999; Brochu, 2006; Van Laar, Cruts, Verdurmen, Van Ooyen-Houben & Meijer, 2007). Niet alle delinquenten zijn druggebruiker en niet alle druggebruikers plegen delicten (het bezit van drugs niet meegeteld).

Bovendien bestaat er onenigheid in de wetenschappelijke literatuur over de operationalisering van het begrip “druggerelateerde criminaliteit”. Zo zijn er verschillende theoretische modellen die de relatie tussen beide fenomenen trachten te verklaren: “druggebruik kan leiden tot criminaliteit”, “criminaliteit kan leiden tot druggebruik” of “drugs en criminaliteit delen dezelfde oorzaken” (Hall, 1996; Brochu, 1997; Brunelle, Brochu & Cousineau, 2000; Nicholas, 2001; Simpson, 2003; Stevens, 2003). Binnen het theoretisch uitgangspunt dat druggebruik kan leiden tot criminaliteit (Bean & Wilkinson, 1988; Stevens, 2003), kunnen drie vaak voorkomende vormen van druggerelateerde criminaliteit teruggevonden worden: criminaliteit die wordt gepleegd onder invloed van illegale drugs (psychofarmacologische criminaliteit), criminaliteit die wordt gepleegd om in de drugbehoefte te voldoen (verwervingscriminaliteit) en

criminaliteit als een resultaat van de negatieve interacties met de illegale drugsmarkt (systemische criminaliteit). Het wordt meteen duidelijk dat overlappingsen tussen deze categorieën mogelijk zijn¹. Het fenomeen van druggerelateerde criminaliteit is dus zeer complex en bovendien moeilijk te meten. Epidemiologisch onderzoek naar druggerelateerde criminaliteit is daarom schaars en fragmentarisch én als centraal thema weinig terug te vinden in Europese studies. De weinige onderzoeken die in België gevoerd werden in dit kader betreffen onderzoeken naar druggebruik, armoede en criminaliteit (De Ruyver, Vermeulen, Franck, Van Daele, 1992) of naar drugs en overlast (Decorte, De Ruyver, Ponsaers, Bodein, Lacroix, Lauwers, Tuteleers, 2003). In België kan epidemiologisch onderzoek naar dit thema zelfs beschouwd worden als onontgonnen terrein. Tot op heden bleef de verzameling van kwantitatieve gegevens over druggerelateerde criminaliteit in België dan ook zeer beperkt.

C. Maatschappelijke relevantie

Drugafhankelijkheid is een complex en langdurig probleem dat kan gepaard gaan met verschillende levensproblemen zoals werkloosheid, psychische en lichamelijke klachten, criminaliteit, justitiële contacten, relationele problemen, dakloosheid/thuisloosheid en sociale uitsluiting (Geenens, Vanderplasschen, Broekaert, De Ruyver, Alexandre, 2005).

Bepaalde groepen van druggebruikers vormen niet alleen een belasting en kost voor de maatschappij in het algemeen maar ook voor justitie in het bijzonder- en dat op alle echelons van de strafrechtsbedeling. Druggebruikers zijn immers verantwoordelijk voor een belangrijk aandeel van de totale gepleegde criminaliteit. Zo heeft Nederland, net als vele andere landen, te kampen met een hardnekkige groep recidiverende criminele (hard)druggebruikers² (Van Ooyen-Houben, 2004) Uit Nederlands onderzoek blijkt verder dat ongeveer 70% van de veelplegers regelmatige druggebruikers zijn. Europese studies geven bovendien aan dat ook onder gedetineerden sprake is van een grotere afhankelijkheidsproblematiek in vergelijking met de rest van de bevolking (Stevens, 2003; Koeter, 2006).

Druggerelateerde criminaliteit gaat ook vaak gepaard met de nodige maatschappelijke overlast (Decorte, De Ruyver, Ponsaers, Bodein, Lacroix, Lauwers, Tuteleers, 2003). In dit kader worden doorgaans drie vormen van overlast gedefinieerd: criminele drugoverlast (criminaliteit gepaard met druggebruik), openbare orde overlast (rondzwervende spuiten en druggebruikers) en audiovisuele overlast (verwaarlozing drugpanden en hinderlijke gedrag van druggebruikers en -dealers) (Naayer & Bieleman, 2005).

D. Doelstellingen en onderzoeksvragen

Dit onderzoek heeft drie doelstellingen. Dit onderzoek heeft ondermeer tot doel een *methode* te ontwikkelen kan gebruikt worden om op regelmatige tijdstippen de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit te meten. Concreet wordt getracht een ‘draaiboek’ op te stellen dat een gebruiksvriendelijk instrument vormt voor de meting van druggerelateerde criminaliteit³.

---

¹ Het onderzoek “definiëring en meting van druggerelateerde criminaliteit” onderzocht geen causale relaties, maar was beschrijvend van aard.

² Volgens de nationale drugmonitor registreerde de politie in 2002 ruim 9500 drugafhankelijke verdachten van wie de meerderheid elf antecedenten had, een derde twintig en een kwart meer dan 50. Dit zijn voornamelijk heroïne- en cocaïnegebruikers die voornamelijk vermogensdelicten plegen zonder geweld.

³ Dit draaiboek kan u terugvinden als afzonderlijk document op de website van Federaal Wetenschapsbeleid (<http://www.belspo.be/belspo/fedra/proj.asp?l=nl&COD=DR/30>).

In de tweede plaats wordt getracht zicht te krijgen op ‘de huidige aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit’ in België. Ten derde worden ‘beleidsaanbevelingen’ geformuleerd in functie van een gedifferentieerd beleid inzake druggerelateerde criminaliteit⁴.

Aan de hand van kwantitatief- (dossierstudie) en zelfrapportageonderzoek wordt gestreefd deze doelstellingen te beantwoorden.

Volgende onderzoeksvragen kunnen opgesteld worden:

1. Hoe kan druggerelateerde criminaliteit gemeten en in kaart gebracht worden?
2. Wat is de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit in het geheel van criminaliteit(vormen)?
  - 2.1 Wat is het aandeel van druggerelateerde delicten in het geheel van criminaliteit?
  - 2.2 Bij welke delictvormen komt druggerelateerde criminaliteit voor?
  - 2.3 Welke verschillende daderprofielen kunnen onderscheiden worden?
  - 2.4 Welk beeld vertoont de geografische spreiding van druggerelateerde criminaliteit?
3. Hoe kan een gedifferentieerd beleid ontwikkeld worden ten aanzien van (de verschillende vormen van) druggerelateerde criminaliteit?

II. Definitie druggerelateerde criminaliteit

Eén van de doelstellingen van dit onderzoek bestaat er dus in een methode uit te werken die kan gebruikt worden om op regelmatige tijdstippen de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit te meten (Het DRUGCRIM-draaiboek). Een belangrijke stap naar operationalisering van deze doelstelling is het definiëren van de term “druggerelateerde criminaliteit” op een eenvoudige, maar volledige manier. In het DRUGCRIM- onderzoek werd het begrip “druggerelateerde criminaliteit” geoperationaliseerd aan de hand van vier categorieën. Deze worden hierna kort toegelicht.

Druggerelateerde criminaliteit wordt, conform het conceptueel model van Goldstein, meestal opgedeeld in drie vormen van criminaliteit. Meer bepaald: criminaliteit gepleegd onder invloed van drugs (*psychofarmacologische criminaliteit*), criminaliteit gepleegd om in de drugbehoefte te voldoen (*economisch-compulsieve criminaliteit*) en criminaliteit gerelateerd aan het illegale karakter van de drugmarkt (*systemische criminaliteit*). Gelijklopend met andere onderzoeken (Rojas, 2007; EMCDDA, 2007), wordt ook een vierde categorie toegevoegd, namelijk de inbreuken op de drugwetgeving, de *consensuele delicten*.

Naast de vier categorieën van druggerelateerde criminaliteit, werd met oog op volledigheid een restcategorie gecreëerd, namelijk ‘*criminaliteit gepleegd door druggebruikers*’.

Psychofarmacologische delicten

Psychofarmacologische delicten zijn misdrijven gepleegd onder invloed van illegale drugs. Binnen deze categorie wordt in het DRUGCRIM-onderzoek een onderscheid gemaakt tussen “verdachte onder invloed en “slachtoffer onder invloed” van illegale drugs.

1. Verdachte onder invloed

---

⁴ Het DRUGCRIM-onderzoek heeft enkele beperkingen. In de eerste plaats richt het onderzoek zich voornamelijk op illegale drugs, dit is gebaseerd op de onderzoeksoprop. De onderzoekers zijn zich daarom bewust van de gevolgen dat dit heeft met betrekking tot de interpretatie van de resultaten. Alcohol is in tegenstelling tot illegale drugs, vrij te verkrijgen. Dit verschil betreffende de (il)legale status van het product kan invloed hebben op de omvang en aard van de gerelateerde criminaliteit. De tweede beperking, tevens gebaseerd op de onderzoeksoprop, bestaat eruit dat criminaliteit gerelateerd aan drughandel en drugproductie niet opgenomen is binnen dit onderzoek.

Psychofarmacologische delicten, ook wel expressieve delicten genoemd, zijn gemeenrechtelijke misdrijven die gepleegd worden onder invloed van drugs (Hoaken & Stewart, 2003).

Het wordt doorgaans onwaarschijnlijk geacht dat het gebruik van cannabis of heroïne zou leiden tot een verhoogde agressiviteit en dus geweldsdelicten zou uitlokken. De ontwenningverschijnselen van deze (en andere) producten kunnen echter wel in verband worden gebracht met een verhoogde agressiviteit (Hoaken & Stewart, 2003). Daarom wordt criminaliteit, gepleegd naar aanleiding van ontwenningverschijnselen, mee opgenomen binnen deze categorie.

2. Slachtoffer onder invloed

In een recente publicatie wijst het EMCDDA op het belang om in deze categorie ook die delicten op te nemen die voortkomen uit het druggebruik van het slachtoffer zelf.

Het EMCDDA (EMCDDA, 2007) stelt dat *“ook seksueel geweld tegen een slachtoffer dat onder invloed is van een psychoactieve stof, evenals berovingen of roofovervallen, mogelijk gemaakt door de ontredding van het slachtoffer ten gevolge van druggebruik”* onder de noemer druggerelateerde criminaliteit vallen. Voorbeelden van dossiers waarin het slachtoffer onder invloed is van illegale middelen zijn onder andere dossiers inzake verkrachting, waarbij het slachtoffer (on)vrijwillig illegale drugs toegediend krijgt. Andere voorbeelden: slachtoffer (en verdachte) van slagen en verwondingen die onder invloed zijn van illegale drugs of het slachtoffer en de verdachte die samen illegale drugs gebruiken, alvorens de verdachte de diefstal pleegt.

Verwervingsdelicten (in de drugbehoefte voldoen)

De verwervingsdelicten (acquisitive crime), zijn die criminele handelingen die worden gepleegd om het druggebruik te financieren (bijvoorbeeld winkeldiefstal of heling). In (inter)nationale studies naar deze vorm van druggerelateerde criminaliteit worden steeds dezelfde delicttypes teruggevonden. Het gaat dan voornamelijk over vormen van diefstal zoals winkeldiefstal, diefstal van/uit een voertuig, inbraak, heling, diefstal en namaak van doktersvoorschriften, gewapende overvallen, afpersing en straatroof (Hutchinson, Gore, Taylor, Goldberg & Frischer, 2000; Farabee et al., 2001; Wood et al., 2006). In de internationale literatuur wordt vaak ook prostitutie genoemd als manier om druggebruik te financieren (Cusick, 2005) In België, net als in andere Europese landen, kan prostitutie echter niet beschouwd worden als een verwervingsdelict wegens het gebrek aan een strafbaar karakter. Exploitatie, is echter wel een strafbaar feit.

Systemische delicten

Het derde model, het systemische model, is het meest recente verklaringsmodel. De systemische delicten zijn de criminaliteitsvormen die voortkomen uit het illegale karakter van het drugmilieu (Parker & Auerhahn, 1998; Hoaken & Stewart, 2003). Dit zijn voornamelijk geweldsdelicten gepleegd binnen het functioneren van de drugshandel, als onderdeel van aanvoer, distributie en gebruik van verdovende middelen. Goldstein definieert systemische delicten als een *“agressieve manier van interactie met het systeem van de drugsdistributie en druggebruik”*(Goldstein, 1985). Een typerend voorbeeld hiervan is de afrekening tussen twee dealers (Slot, 1998; Teplin, et al., 2005). Andere dossiers die kunnen ondergebracht worden in deze categorie zijn: slagen en verwondingen of diefstal in het kader van een mislukte deal (betreffende de kwaliteit of prijs van de producten), diefstal om schulden af te betalen uit schrik voor represailles dealer of diefstal van electriciteit in het kader van het opzetten van cannabisplantages.

Consensuele delicten

De consensuele delicten vallen samen met de inbreuken op de drugwetgeving⁵. Verschillende Nederlandse onderzoekers opteren ervoor de inbreuken op de drugwetgeving (de consensuele delicten) niet te beschouwen als druggerelateerde criminaliteit, omdat zij dit als een tautologie beschouwen (Schreuders, Korf & poort, 1994; Korf, 1995). Andere onderzoekers delen druggerelateerde criminaliteit op in criminaliteit gepleegd door druggebruikers enerzijds en inbreuken op de drugwetgeving anderzijds (Van laar, Cruys, Verdurmen, Van Ooyen-Houben & Meijer, 2007).

Restcategorie

Naast de vier categorieën van druggerelateerde criminaliteit, werd met oog op volledigheid binnen dit onderzoek een restcategorie gecreëerd, namelijk 'criminaliteit gepleegd door druggebruikers'. Zo zijn, met betrekking tot het opstellen van een proces-verbaal, geen richtlijnen voorhanden. Afhankelijk van de politieke zone, politie-inspecteur of situatie, wordt al dan niet dieper ingegaan op de omstandigheden (*Is de verdachte onder invloed? Welke producten zijn aanwezig? Waarom heeft de verdachte het misdrijf gepleegd?*). Omwille van de grote werkdruk worden vaak enkel de hoofdzaken vermeld en wordt niet in detail ingegaan op de omstandigheden. De vaak summier gegeven gegevens in politiedossiers in de verschillende politieke zones, laten tot op heden niet altijd toe de vier specifieke categorieën van druggerelateerde criminaliteit te onderscheiden. Om geen kostbare informatie te verliezen, kozen de onderzoekers tijdens de eerste meting om alle relevante informatie met betrekking tot illegale drugs op te nemen (ic 'staat de persoon bekend als druggebruiker?').

In de toekomst is het echter de bedoeling om zoveel mogelijk druggerelateerde feiten onder te brengen in één van de vier vooropgestelde vormen van druggerelateerde criminaliteit.

III.Resultaten: wat is de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit?

De resultaten van beide luiken (dossierstudie en zelfrapportage) worden hierbij bondig weergegeven.

A. Kwantitatieve meting

De kern van het DRUGCRIM- onderzoek was een kwantitatieve meting, waarvoor 1435 politieke dossiers⁶ werden bestudeerd. Voor deze meting werden tien onderzoekslocaties geselecteerd om de geografische diversiteit van het onderzoek te maximaliseren. Uiteindelijk werden twee grote steden, twee regionale steden, twee kleine steden, drie verstedelijkte gemeenten en één landelijke gemeente geselecteerd. De derde verstedelijkte gemeente is bovendien een grensgemeente met Nederland. Verder werden binnen de tien onderzoekslocaties toevalssteekproeven getrokken van elk 120 feiten. Bovendien werden niet alle misdrijfcategorieën opgenomen in de steekproef. De onderzoekers beperkten zich, op basis van een literatuurstudie, tot de eigendomsdelicten, de seksuele delicten, de geweldsdelicten en de inbreuken op de drugwetgeving. **Dit heeft tot gevolg dat veralgemeningen van de resultaten naar andere delicttypes of andere regio's niet mogelijk zijn.**

Eigendoms-gewelds- en seksuele delicten

⁵ Drughandel en drugproductie behoren niet tot het studiedomein.

⁶ Wanneer gesproken wordt over druggerelateerd dossier, betekent dit het dossier per verdachte.

Aandeel druggerelateerde delicten

Tijdens de analyse van politiedossiers analyseerden de onderzoekers 1089 dossiers inzake eigendoms-, gewelds- en seksuele delicten. 13.6% van de geanalyseerde dossiers konden geclassificeerd worden als druggerelateerd. Dit komt overeen met de percentages, gevonden in de literatuur.

Psychofarmacologische, gevolgd door verwervingscriminaliteit kwamen- naast de restcategorie (criminaliteit gepleegd door druggebruikers)- naar voor als meest voorkomende types van *druggerelateerdheid*.

Zoals op basis van epidemiologische studies over druggebruik in de algemene populatie kan verwacht worden (EMCDDA, AR 2007), komt cannabis als *product* het vaakst voor in de bestudeerde politionele dossiers van de verdachten. Gevolgd door heroïne, dat ook zeer vaak voorkomt in de politionele dossiers van de verdachten, wat echter minder in lijn ligt met epidemiologische studies. Ook de combinatie van beide producten scoort hoog in de onderzochte politiedossiers. In meer dan een kwart van de druggerelateerde dossiers gebruikt of bezit de verdachte meerdere producten. De hoge prevalentie voor beide producten in relatie met druggerelateerde criminaliteit, kan echter ook terug gevonden worden in de literatuur terzake (Hough, 1997; Nacro, 1999; Nicholas, 2001; Bennett et al., 2008).

Onderscheid naar delictvormen: eigendom-, geweld- en seksuele delicten

In het kwantitatieve luik werd ook een onderscheid gemaakt naar delicttype. 19,9% van de dossiers inzake eigendomsdelicten, 7,3% van de dossiers inzake geweldsdelicten en 14.2% van de dossiers inzake seksuele delicten werden geclassificeerd als druggerelateerd.

Wanneer het type *druggerelateerdheid* nagegaan wordt, wordt duidelijk dat de verdachten die eigendomsdelicten plegen, dit hoofdzakelijk doen om in hun drugbehoefte te voldoen. Bij de bestudeerde geweldsdelicten zijn de verdachten vooral onder invloed van illegale middelen en bij de bestudeerde seksuele delicten ten slotte, wordt vooral aangegeven dat het slachtoffer onder invloed is van illegale middelen.

Een vergelijking tussen de drie delicttypes, maakt duidelijk dat binnen het type *product* enkele verschillen te vinden zijn. Hierbij is het type product vaak gerelateerd aan het type delict. Bij dossiers inzake eigendomsdelicten kan vooral heroïne terug gevonden worden. Stimulerende producten worden het meest (32%) terug gevonden bij de geweldsdossiers. Bij de bestudeerde seksuele delicten is er voornamelijk vermelding van cannabis. Bij deze delicten zijn ook feiten betrokken waarin de verdachte en het slachtoffer vrijwillig seksuele betrekkingen hebben, maar omwille van de leeftijd van het slachtoffer, dit feit als een strafbaar feit gecategoriseerd wordt.

Ook voor deze samenhang tussen type product en delicttype, werd bewijs teruggevonden in de literatuur (Goldstein, Belluci, Spunt & Miller, 1993; Makkai & Payne, 2003; Bennett & Holloway, 2005; Seddon, 2005; Patkar, Mannelli, Peindl, Hill, Gopalakrishnan, Berrettini, 2006; Van der zanden, Dijkgraaf, Blanken, Van Ree, Van Den Brink, 2006; Macdonald, Erickson, Wells, Hathaway, Pakula, 2008)

Geografische spreiding

Verder werd in het onderzoek ook nagegaan of er verschillen optreden in de geografische spreiding van druggerelateerde criminaliteit. Zoals eerder vermeld, werd hierbij een onderscheid gemaakt volgens de gemeentetypologie van de Veiligheidsmonitor en werden de onderzoekslocaties opgedeeld in twee grote steden, twee regionale steden, twee kleine steden, drie verstedelijkte gemeenten, waarvan één aan de

Belgisch-Nederlandse grens en een landelijke gemeente. De resultaten zijn echter van toepassing op de tien bestudeerde onderzoekslocaties. Veralgemeningen naar andere regio's zijn op basis van de gehanteerde methode niet mogelijk⁷.

Het aantal bestudeerde druggerelateerde dossiers stijgt naargelang de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie toeneemt. In de landelijke onderzoekslocatie en de twee verstedelijkte onderzoekslocaties is ongeveer 10% van de dossiers druggerelateerd. In de verstedelijkte gemeente aan de grens is 14,7% van de onderzochte dossiers druggerelateerd. In de kleine steden stijgt het aantal druggerelateerde dossiers tot 15,7%. In de regionale en grote onderzoekslocaties stijgt het aantal druggerelateerde dossiers tot 20%.

Ongeacht de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie komen bij de eigendomsdelicten de meeste druggerelateerde dossiers voor. Het aantal druggerelateerde dossiers bij de geweldsdelicten en seksuele delicten ligt in alle onderzoekslocaties beduidend lager dan het aantal druggerelateerde dossiers bij de eigendomsdelicten. De enige uitzondering hierop vormen de grote steden. Het aantal druggerelateerde dossiers bij de seksuele delicten ligt hier immers iets hoger dan bij de eigendomsdelicten. Het zijn bovendien de druggerelateerde dossiers inzake seksuele delicten die opmerkelijk hoger liggen in de grote steden in vergelijking met de andere onderzoekslocaties. Dit kan mogelijk verklaard worden door het hoge aantal (druggerelateerde) prostitutiegerelateerde delicten⁸.

Ook bij de *betrokken producten* zijn verschillen en overeenkomsten zichtbaar naargelang de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie. In de grote, kleine en regionale steden komt het gebruik en/of bezit van heroïne door de verdachten het vaakst voor in de bestudeerde druggerelateerde dossiers. Op de tweede plaats staat het bezit/gebruik van cannabis, zeer vaak gebruikt in combinatie met andere producten. In de drie verstedelijkte onderzoekslocaties (inclusief de grensregio) komt het gebruik en/of bezit van cannabis het vaakst voor in de druggerelateerde dossiers.

Profiel verdachten

Tot slot werd ook het profiel van de verdachten in de bestudeerde(niet)-druggerelateerde dossiers nagegaan. Algemeen gezien, wanneer jonge, dakloze mannelijke verdachten zonder beroep delicten plegen, zijn deze significant vaker druggerelateerd in vergelijking met delicten gepleegd door oudere, niet-dakloze, vrouwelijke en werkende verdachten.

De *leeftijd* van de verdachten in de druggerelateerde dossiers is gemiddeld lager dan deze bij de niet-druggerelateerde dossiers. Dit is zo voor alle delicttypes.

Wanneer het *geslacht* van de verdachten wordt nagegaan, kan vastgesteld worden dat de eigendomsdelicten gepleegd door mannen, significant vaker druggerelateerd zijn in vergelijking met de eigendomsdelicten gepleegd door vrouwen. Hoewel mannen ook vaker dan vrouwen geweldsdelicten plegen, is bij de druggerelateerde dossiers inzake geweldsdelicten het aandeel van de vrouwelijke verdachten hoger. Dezelfde tendens is zichtbaar bij de dossiers inzake seksuele delicten, hoewel hier moet opgemerkt worden dat de druggerelateerde dossiers inzake seksuele delicten vaak prostitutiegerelateerd zijn.

Verder hebben de verdachten in de meeste delicten meestal de Belgische *nationaliteit*, in plaats van niet-Belgische nationaliteit. Bij de eigendomsdelicten en seksuele delicten is er geen verschil qua nationaliteit

---

⁷ Ondermeer gezien de verschillen in registratiepraktijken tussen de verschillende politiezones

⁸ Dit betreffen dossiers inzake exploitatie en uitbuiting

inzakedruggedrelateerdheid. Bij de geweldsdelicten echter is de proportie niet-Belgen in de druggedrelateerde dossiers hoger.

Ook worden de verschillende delicten meestal gepleegd door *niet-dakloze* verdachten in vergelijking met dakloze verdachten. Niettemin is bij de verschillende delicttypes de proportie daklozen hoger in de druggedrelateerde dossiers.

De eigendoms- en de seksuele delicten worden in de meeste gevallen gepleegd door verdachten zonder *beroep*, dit in tegenstelling tot de geweldsdelicten waarbij in de dossiers meer sprake is van verdachten met beroep.

Consensuele delicten

Binnen de tien bestudeerde onderzoekslocaties, werd een steekproef getrokken van 300 consensuele delicten, waarbij 346 verdachten betrokken waren bij de inbreuken op de drugwetgeving. Cannabis is in alle onderzoekslocaties het meest vermelde product in deze bestudeerde consensuele dossiers. In de literatuur⁹ kan bewijs teruggevonden worden voor deze link tussen cannabis en consensuele delicten (meer specifiek het gebruik en bezit van producten) (De Donder, 2007). In alle onderzoekslocaties bedraagt het aantal dossiers dat louter en alleen betrekking heeft op cannabis, meer dan de helft van de bestudeerde dossiers. De onderzoekslocaties die hierop een uitzondering vormen, zijn de grote steden. Daar heeft 37,3% van de dossiers enkel te maken met cannabis. Bijna de helft van de dossiers in de grote steden heeft betrekking op cocaïne en/of heroïne. Bijna de helft van de dossiers werden vastgesteld op basis van een proactieve ontdekking (bijvoorbeeld politiecontroles of patrouilles, al dan niet op plaatsen waar mogelijks gebruik van illegale drugs plaatsvindt). Wat het profiel van de verdachten in de consensuele dossiers betreft, kan vastgesteld worden dat deze personen vrij jong zijn, met een gemiddelde leeftijd van 24 jaar. 70% van de steekproef oefent geen job uit. Hierbij dient echter de opmerking gemaakt te worden dat een groot deel van dit percentage naar alle waarschijnlijkheid student is, gezien de oververtegenwoordiging van de jongste leeftijdscategorie 18 tot 25-jarigen.

B. Dieper inzicht: zelfrapportage

Ter aanvulling van de strafrechtelijke informatie (analyse politiedossiers), werden zelfrapportages afgenomen van 204 druggebruikers en 127 justitiecliënten. Aan de hand van zelfrapportageonderzoek kon immers nuttige informatie verkregen worden over de context van druggedrelateerde criminaliteit. Naast de zelfrapportering van druggebruik/delicten werd ook gepeild naar de scharniermomenten en triggers van druggedrelateerde criminaliteit. De zelfrapportagevragenlijst bestond zowel uit open als gesloten vragen.

Uit deze zelfrapportage kunnen enkele interessante bevindingen opgemaakt worden. Hierna volgt een kort overzicht van de voornaamste bevindingen.

De eerste bevinding heeft betrekking op het verwerven van een inkomen om in hun drugbehoefte te voldoen. Zo gaven een groot aantal respondenten aan dat zij *eigendomsdelicten* plegen om in de drugbehoefte te voldoen. Respondenten geven echter aan dat zij deze eigendomsdelicten niet louter en alleen plegen om in hun drugbehoefte te voldoen maar deze delicten ook plegen om te voorzien in hun levenbehoeftes. De helft van de bevroegde druggebruikers heeft de laatste twaalf maanden een

---

⁹ Uit gegevens van EWDD, die drugdelicten in Europa optekent, blijkt dat het in de meeste consensuele dossiers gaat om bezit en/of gebruik van producten, waarbij cannabis in de meeste Europese lidstaten een hoofdrol speelt bij de drugdelicten.

eigendomsdelict gepleegd. Bovendien heeft bijna 20% onder hen de laatste twaalf maanden meer dan 101 eigendomsdelicten gepleegd. Verder plegen regelmatige heroïnegebruikers dubbel zo veel eigendomsdelicten in vergelijking met gebruikers die minder frequent dit middel consumeren.

Bovendien kan ook *prostitutie* beschouwd worden als een middel om in de drugbehoefte te voldoen, vooral dan bij vrouwen. Eén vierde van de bevroegde druggebruikende vrouwen heeft zich namelijk al ooit in haar leven geprostitueerd en bij ééntiende is er sprake van prostitutie in het afgelopen jaar. Ook hiervan prostitueerde zich een aantal vrouwen om in hun drugbehoefte te voldoen. Prostitutie gaat bovendien vooral gepaard met het gebruik van heroïne en/of cocaïne.

Tot slot gaven zowel de bevroegde druggebruikers als justitiecliënten aan dat ook *dealen* een manier is om in de drugbehoefte te voldoen. Bijna 4/10 van de bevroegde druggebruikers pleegde tussen één of tien deals de laatste twaalf maanden. Bijna een kwart onder hen pleegde een groot aantal (meer dan 101) deals. Wat de bevroegde justitiecliënten betreft, kan opgemerkt worden dat 25% onder hen deze activiteit de laatste twaalf maanden verrichtte. Een groot aandeel dealers zijn ook cannabisgebruikers. Zij geven aan vooral te dealen als vriendendienst, of als middel om de producten ter beschikking te hebben. Regelmatige gebruikers van andere middelen (en dan voornamelijk amfetamines en hallucinogen) verwerven door het dealen producten of winst om hun eigen gebruik te bestendigen. Drie vierde van de bevroegde justitiecliënten die aangaven gedeald te hebben, hebben bovendien illegale middelen gebruikt tijdens hun laatste deal.

Daarnaast werd bij de respondenten ook gepeild naar de omstandigheden die hen ertoe aanzetten te starten met druggebruik of het plegen van criminaliteit.

In lijn met de DRUGCRIM-theorie gaven een aantal respondenten aan dat zij omwille van hun druggebruik gestart zijn met criminaliteit. Een minderheid gaf echter ook aan dat criminaliteit voorafging aan hun druggebruik. Een laatste groep ten slotte vond de aanleiding terug in individuele (lage zelfcontrole, laag opleidingsniveau) of familiale (misbruik) gecombineerd met socio-economische problemen én de invloed van peers.

60% van de bevroegde *druggebruikers* gaf aan minstens één delict (voornamelijk dealen of winkeldiefstal) gepleegd te hebben de laatste twaalf maanden en acht op tien van de bevroegde *justitiecliënten* heeft ooit al illegale drugs gebruikt. Gedetineerden onder hen hebben de laatste twaalf maanden, vier maal meer heroïne gebruikt en twee maal meer cocaïne en amfetamines (in vergelijking met justitiehuiscliënten). Bovendien kan ook een onderscheid gemaakt worden naar het type delict.

De helft van de bevroegde druggebruikers heeft de laatste twaalf maanden een *eigendomsdelict* gepleegd, evenals de helft van de bevroegde justitiecliënten. De bevroegde druggebruikers zonder stabiele levenssituatie plegen dubbel zo veel eigendomsdelicten. De helft van deze groep justitiecliënten heeft bovendien drugs gebruikt bij het plegen van hun laatste eigendomsdelict.

Éénvierde van de bevroegde druggebruikers pleegde de laatste twaalf maanden een *gewelddelict*, bij de bevroegde justitiecliënten bedraagt dit iets minder dan een derde van de respondenten. Van deze laatste groep gaf vier op tien aan bij hun laatste gewelddelict drugs gebruikt te hebben.

Éénderde van de bevroegde druggebruikers heeft de laatste twaalf maanden *gedeald*. Met éénvierde die meer dan 101 deals gepleegd heeft in dezelfde periode. Ook de bevroegde justitiecliënten hebben aangeven te dealen, namelijk éénderde van hen. Drievierde van deze groep gebruikte ook drugs (voornamelijk heroïne, cannabis en cocaïne) tijdens hun laatste deal.

Tot slot wordt het *profiel* van de verdachten bij druggerelateerde dossiers bevestigd in het zelfrapportage. Jonge, mannelijke, niet-werkende, dakloze verdachten zijn namelijk eerder geneigd tot het plegen van druggerelateerde criminaliteit in vergelijking met oudere, vrouwelijke, werkende niet-dakloze verdachten. Gebruikers met instabiele levenssituaties plegen bovendien vaker criminaliteit dan degenen in stabiele levenssituaties. Tot slot vonden de onderzoekers een verband tussen opleidingsniveau en het plegen van delicten: hoe hoger het opleidingsniveau van de gebruikers, hoe lager het aandeel delicten dat zij het afgelopen jaar gepleegd hebben.

IV. Aanbevelingen

Tot slot werden op basis van de verkregen resultaten enkele aanbevelingen geformuleerd. Deze aanbevelingen hebben niet alleen betrekking op de resultaten van dit onderzoek maar ook op de tekortkomingen waarmee de onderzoeker geconfronteerd werd in het kader van dit onderzoek. Deze beleidsaanbevelingen kunnen opgesplitst worden in “aanbevelingen die rechtstreeks voortkomen uit de resultaten van het onderzoek” enerzijds en de “aanbevelingen die hieraan gerelateerd zijn” anderzijds. In wat volgt wordt enkel een opsomming gegeven van de aanbevelingen, voor meer informatie verwijzen de onderzoekers graag naar de publicatie van het onderzoek.

Beleidsaanbevelingen die voortkomen uit het onderzoek

- Monitoring druggerelateerde criminaliteit
- Aandacht voor achtergrond en context in processen-verbaal
- Onderzoek naar alcoholgerelateerde criminaliteit
- Verder onderzoek: causaal onderzoek én onderzoek naar drughandel en drugproductie

Gerelateerde beleidsaanbevelingen

- (Drug)hulpverlening op verschillende levensdomeinen
- Een geïntegreerd en integraal (drug)beleid
- Rijden onder invloed: nood aan alcohol én drugtest
- Doorverwijzingen naar hulpverlening optimaliseren
- Uitbreiden behandelingsmogelijkheden in de gevangenis
- Uitbreiden opvang en maatschappelijke dienstverlening voor prostituees